

А. А. Акушэвіч, дац. каф., канд. філал. навук
(БДТУ, г. Мінск)

ЦЫТАТЫ ФРАНЦЫСКА СКАРЫНЫ Ў ІНТЭРНЭТ-ПРАСТОРАХ

Інтэрнэт-прастора стала сёння асяродкам бытавання творчай спадчыны пісьменнікаў. Сучасныя тэхналогіі ствараюць умовы для хуткага распаўсюджвання друкаванага слова, у пэўным сэнсе спрашчаюць, паскараюць яго шлях да чытача. Побач з асобнымі падборкамі знакамітых выказванняў існуюць парталы, сайты і праекты, матэрыялаў для якіх з'яўляюцца цытаты: Вікіцытатнік, citaty.info, allcitations.ru, finewords.ru і інш. Дадзены спосаб фіксацыі і трансляцыі літаратурных твораў (іх фрагментаў) суправаджаецца праблемамі аўтарства і дакладнасці цытат, уліку кантэксту іх ужывання. “Электроннае слова” можа ствараць ілюзію верыфікаванасці, аўтарытэцыйнасці, што падштурхоўвае чытача (спажываўца) давяраць інтэрнэт-крыніцам, з якіх некаторыя выказванні перамяшчаюцца ў СМІ, літаратурныя, дакументальныя і навуковыя кнігі. Урыўкі з тэкстаў Ф. Скарыны, прапанаваныя інтэрнэт-аўдыторыяй, таксама патрабуюць вывучэння.

На разнастайных інтэрнэт-рэсурсах сустракаецца знакамітае выслоўе “Понеже...” з “Предсловаия доктора Франциска Скорины с Полоцька в книги Иудиф-вдовици» (Прага, 1519): “Понеже от прирожения звери, ходящие в пустыни, знают ямы своя; птицы, летающие по воздуху, ведают гнезда своя; рыбы, плывающие по морю и в реках, чувуют выры своя; пчелы и тым подобная бороняты ульев своих, — тако ж и люди, игде зродилися и ускармлиены суть по Бозе, к тому месту великую ласку имають” [4, с. 45]. Актыўнае выкарыстанне выслоўя “Понеже...” цалкам вытлумачальнае. Прыведзеныя словы ўспрымаюцца зараз як асобны твор першадрукара, яго “візітная картка”. На гэта, у прыватнасці, указвае і кніга перакладаў адпаведнага выслоўя на розныя мовы свету. Чацвёртае выданне дадзенай кнігі пабачыла свет у 2019 годзе (гл.: [5]). Прадстаўленая цытата шчыльна звязана з адпаведным біблейскім тэкстам, мае кропкі судакранання з творчасцю Ераніма Стрыдонскага, таму па-за прагмавай Ф. Скарыны губляе пэўныя адценні думкі і набывае новыя кантэксты.

На прысвечаным беларускім цытатам сайце Dumki.org [1] знаходзім падборку выказванняў першадрукара. Пошукавыя сістэмы паказваюць, што такія ж цытаты прысутнічаюць і на іншых рэсурсах. На першы погляд, такая падборка выступае знешне аўтарытэ-

6. СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС. ПРОБЛЕМЫ ТЕКСТОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАНИЯ

най крыніцай інфармацыі для карыстальнікаў, аднак ёсць моманты, на якія неабходна звярнуць увагу. Ніжэй змешчаны кароткі аналіз асобных цытат з адпаведнай падборкі.

1. “Усялякае Слова, Богом натхнёнае, — карыснае! Яно вучыць, выкрывае, выпраўляе і карае!” [1].

Такі ж фрагмент знаходзім у перакладзе І. В. Саверчанкі [3, с. 32]. У арыгінальным тэксце Ф. Скарыны чытаем наступнае: “Всяко Писание Богом водьхненое полъзно ест ко учению и ко обличению, исправлѣнию и ко наказанию правды” [4, с. 17]. Фактычна ж, прыведзеная цытата з’яўляецца біблейскай (новазапаветнай): “Все Писание богодухновенно и полезно для научения, для обличения, для исправления, для наставления в праведности” (2 Тим 3:16; Синодальный перевод).

2. “Любіце кнігу, бо яна – крыніца мудрасці, ведаў і навукі, лекі для душы” [1].

З высьвятленнем дакладнай крыніцы гэтай цытаты ўзніклі складанасці, што ўжо насцярожвае. Прыведзены ўрываек выглядае канструкцыяй, створанай шляхам перапрацоўкі арыгінальнага тэксту, недакладным пераказам асноўнага зместу, што не дазваляе карыстацца такім выразам як цытатай першадрукара. Аднак зробім агаворку: у дадзеным выпадку тэарэтычна мог цытавацца малавядомы пераклад. Гэту думку дазваляць пацвердзіць ці аспрэчыць далейшыя даследаванні. У прагмавах Ф. Скарыны выяўлены тры блізкія па сэнсе фрагменты: “В сей книзе все прироженое мудрости зачало и конець; Бог вседержитель познаван бываесть. В сей книзе вси законы и права, ими же люде на земли справоватися имеють, пописаны суть. В сей книзе вси лекарства душевные и телесные зуполне найдете. Ту навчение филозофии добронравное, яко любити Бога для самого себе и ближнего для Бога, имамы. Ту справа всякого собрания людского и всякого града, еже верою, соединением ласки и згодю посполитое доброе помножено бываесть. Ту научение седми наук вызволенных достаточное” [4, с. 46]; “И всякому челоуѣку потребна чести, понеже ест зеркало жития нашего, лекарство душевное, потѣха всем смутным, наболей тым, они же суть в бедах и в немощах положены, надежа истинная востания из мертвых и вѣчного живота” [4, с. 20]; “Пожиточны же суть сие книги чести всякому челоуѣку: мудрому и безумному, богатому и вбогому, младому и старому, наболѣй тым, они же хотят имети добрые обычае и познати мудрость и науку, долгота бо дней и лѣта живота, и мир приложатся им; милосердие и правда не оставяты их, естли же пилие послушають и соблюдут притчи, положеные в книгах сих, яко же сам царь Соломон нижей о том глаголетъ” [4, с. 22].

3. “У прытчах затоена мудрасць, як моц у каштоўным камені, як золата ў зямлі і ядро ў арэху” [1].

У дадзеным сказе прысутнічаюць сляды рэдагавання, што ўзніклі ў працэсе перакладу, параўнайце (у Ф. Скарыны): “Ест бо в сих притчах сокрита мудрость, якобы моць в драгом камені, и яко злато в землі, и ядро у в ореху” [4, с. 22]. Да таго ж, гэта цытата з прадмовы Ф. Скарыны сама з’яўляецца прынамсі апрацоўкай цытаты Ераніма Стрыдонскага, што не агаворваецца ў згаданай падборцы. Існуюць і іншыя цытаты, якія безапеляцыйна прыпісваюцца Ф. Скарыну негледзячы на тое, што яны ўзяты з твораў іншых аўтараў (Ераніма Стрыдонскага, Васіля Вялікага, Грыгорыя Вялікага і інш.) і творча апрацаваны.

4. “Кожны чалавек разумее сваё шчасце па-свойму” [1].

Гэтую цытату нам пакуль не ўдалося атрыбутаваць.

5. “Кніга (Біблія) — лютэрка людскога жыцця і душэўныя лекі, уцеха — самотным, знявераным — помач, і асабліва тым, каго немач точыць і верад рушыць” [1].

Прапанаваная цытата ўзята з перастварэнняў А. Разанава, пры гэтым тэкст вылучаецца з кантэксту, адаптуецца, рэдагуецца з мэтай надаць яму форму афарызма:

“Як дзеліцца год на тыдні,
а тыдзень — на дні,
таксама
гэтая кніга
для лепшага разумення
дзеліцца на раздзелы
і дзеліцца кожны раздзел
на вершы.
Усякаму чалавеку трэба
з ёй дружбаваць,
бо яна — лютэрка
людскога жыцця
і душэўныя лекі,
уцеха — самотным,
знявераным — помач,
і асабліва
тым, каго немач
точыць і
верад рушыць” [2, с. 31].

Перастварэнні А. Разанава нельга лічыць перакладам у традыцыйным значэнні (параўнайце апошняю цытату з арыгінальным фрагментам: [4, с. 20]), таму вывучаць і цытаваць Ф. Скарыну па тэкстах А. Разанава не зусім карэктна. Выяўлены і іншыя аналагічныя прыклады. Адзін з іх прывядзём ніжэй.

Партал Dumki.org: “Філасофія падывае пытанне і на пытанне шукае адказу” [1]. Арыгінальны тэкст Ф. Скарыны гл.: [4, с. 46].

6. СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС. ПРОБЛЕМЫ ТЕКСТОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАНИЯ

У А. Разанава:

“Тут – філасофія,
што падывае
пытанне
і на пытанне шукае адказу:
як мае
дзеля самога сябе
любіць Бога
і блізкага – дзеля Бога” [2, с. 25–26].

Такім чынам, у інтэрнэт-прасторы даволі часта сустракаецца выслоўе першадрукара “Понеже...”, узнікаюць праблемы з атрыбуцый асобных цытат, якія прыпісваюцца беларускаму асветніку. Пэўныя ўрыўкі з перастварэнняў А. Разанава прадстаўлены, як творчасць Ф. Скарыны. Бытанне цытат ў інтэрнэце правакуе некаторыя выклікі: 1) масавае скажэнне ўяўлення пра творчую спадчыну пісьменніка; 2) парушэнне аўтарскай волі; 3) прасоўванне фрагментаў тэксту, якія патрабуюць каментарыяў; 4) адаптацыя старажытных твораў згодна з сучаснымі ўстаноўкамі і ўяўленнямі; 5) стварэнне неаўтарскіх канатацый; 6) увядзенне і папулярызаванне псеўдацытат.

Літаратура

1. Афарызмы і цытаты Францішка Скарыны [Электронны рэсурс] // Dumki.org. – Рэжым доступу: <https://dumki.org/author/21>. – Дата доступу: 05.10.2021.
2. Разанаў, А. Кніга ўзнаўленняў / А. Разанаў. Мінск: Логвінаў, 2005.
3. Скарына, Ф. Выбраныя творы / Ф. Скарына; уклад., прадм., пер. на бел. мову І. В. Саверчанкі. – Мінск: Беларуская навука, 2008.
4. Скарына, Ф. Творы: прадмовы, сказанні, пасляслоўі, акафісты, пасхалія / Ф. Скарына; уступ., арт. падрыхт. тэкстаў, камент., слоўнік А. Ф. Коршунава; паказальнікі А. Ф. Коршунава, В. А. Чамярыцкага. – Мінск: Навука і тэхніка, 1990.
5. Францыск Скарына на мовах народаў свету / уклад., паслясл. А. Карлюкевіча. Выд. 4-е, дап. – Мінск: Паліграфкамбінат, 2019.

УДК 821.111.09

П. А. Губич, преп.
(МГУ имени А.А. Кулешова, г. Могилев)

МАГИЧЕСКИЙ РЕАЛИЗМ В РОМАНЕ «ДЕТИ ПОЛУНОЧИ» САЛМАНА РУШДИ

Магический реализм является одним из самых актуальных художественных методов современности. Данный метод сопоставим с эстетикой постмодернистского письма, которая уже долгое время вызывает интерес у литературоведов по всему миру. Магический ре-